

Töölön yhteiskoulun oppilas 1970-luvulta. Kuvaaja: Lauri Pietarinen. Kuva: G38730. Lähde: Helsingin kaupunginmuseo.

Ida Vesterinen

Toisin tekemisen haasteet

Jyväskylän Sepän lukiolla (nykyisin Lyseon lukion Sepän toimipiste) toteutettiin syyslukukaudella 2013 kurssikokeilu ”KULTSI – kulttuurihistoriaa tiimeissä”. Kokonaisuudessa yhdistyivät niin historian, kuvataiteen, englannin kuin äidinkielen ja kirjallisuuden opetus, ja siinä opiskeltiin eurooppalaisen kulttuurihistorian ilmiöitä, henkilöitä ja kuvataidetta. Kukin tiimi valitsi yhden ilmiön, jota lähestyttiin tutkivalla otteella tiimioppimisen ja -opettamisen menetelmiä hyödyntäen. Yhdessä oppiminen, oppiainerajat ylittävä osaaaminen sekä tutkivaan otteeseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opetusmenetelmät ovat myös uusien, kuluvana vuonna voimaan tulevien opetussuunnitelmien kulmakiviä. Tiimihanke antoikin tärkeää tietoa siitä, miten opetussuunnitelmaa voi käytännössä toteuttaa.

Kokeilussa lukiolaiset jaettiin kurssin alussa 3–4 hengen tiimeihin, joissa he pysyivät koko jakson ajan. Jokainen tiimi sai oman tyylikauden, johon he keskittyivät kurssin aikana. Käytössä opiskelijoilla oli 24 oppituntia viikoittain ja he saivat jokaisesta oppiaineesta yhden kurssisuorituksen. Kurssikokonaisuus jakautui orientoiviin opintoihin ja yleisopintoihin, syventäviin ja luovan ilmaisun opintoihin sekä soveltaviin opintoihin, joiden aikana tutustuttiin eri aikakausiin ja tyylisuuntiin muun muassa opetuspakettien, pienenmuotoisten tutkielmien sekä tiimien tekemien lyhytelokuvien muodossa. Tarkoituksena oli monipuolisia oppimismenetelmiä käyttämällä syventää opittavan aineksen osaamista asteittaisesti.

Osallistuin kurssikokeiluun tutkijan roolissa keräämällä aineistoa pro gradu -työhöni *Uuden ja*

FM **Ida Vesterinen** on tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella.

vanhan ristitulessa (2015), jossa keskityin historian oppimiseen. Vaikka kurssin asetelma oli oppimismenetelmien ja pedagogisten lähtökoh-
tien suhteen mielenkiintoinen, opiskelijoiden oppiminen jäi pinnalliseksi ja sirpaleiseksi. Opiskelijoiden tiedonhakutaidot kehittyivät kyllä jonkin verran, ja monet kokivat vuorovaikutustaitojensa tulleen tiimioppimisen myötä hyvällä tavalla haastetuiksi, mutta historian oppimistavoitteiden osalta tulos oli laiha. Esimerkiksi syy-seuraussuhteiden havainnointi tuotti vaikeuksia, käsitteiden käytössä oli ongelmia ja erityisesti analysoinnin ja kriittisen arvioinnin taidot olivat heikoissa kantimissa. Myös historian tulkinnallinen tiedonluonne jäi avautumatta valtaosalle opiskelijoista. KULTSI-kurssi tarjosikin useamman tarpeellisen opetuksen siitä, mitä kannattaa huomioida uusia opetussuunnitelmia käyttöönotettaessa ja erityisesti tutkivan oppimisen menetelmää toteutettaessa.

Opiskelijoiden oppitunneilla ja haastatteluissa ilmi tulleet historiakäsitykset poikkesivat opetussuunnitelman historiakäsityksestä. Useat paikansivat historian ytimen poliittiseen tapahtumahistoriaan ja esimerkiksi vuosilukujen ulkoa opeteluun. Kokemus oppiaineesta menestymisestä oli suoraan yhteydessä siihen, kuinka tarkasti opiskelija muisti tapahtumaketjuja ja ajoituksia. Sen sijaan opetussuunnitelman historiakäsitys rakentuu pitkälti historian tulkinnallisen tiedonluonteen ja historian tiedonmuodostukseen liittyvien taitojen, kuten lähdekriittisyyden ja analysointitaitojen varaan. Uusissa opetussuunnitelmissa taitotavoitteet ovat entistäkin selkeämmin opetuksen keskiössä. Lisäksi historian oppiaineella katsotaan olevan roolinsa esimerkiksi identiteetin rakentajana ja vastuulliseksi kansalaiseksi kasvamisessa.

Opiskelijat toteuttivat siis opetussuunnitelman sijaan omien ennakkokäsitystensä mukaista oppimiskäsitystä. Onkin huomionarvoista, ettei yksilön historiakäsitys rakennu pelkästään kouluopetuksen varaan, vaan ympäröivällä historiakulttuurilla on vähintään yhtä suuri merkitys. Nuorten ennakkokäsitykset historiasta ovat saattaneet muodostua esimerkiksi elokuvien, pelien tai edellisten sukupolvien kertomusten pohjalta jo reilusti ennen koulun historianopetuksen alkamista. Vaikka tällainen arkiajatteluun pohjaava historiakäsitys on luonnollista ja käytännöllistäkin, se voi opetussuunnitelman

tavoitteiden näkökulmasta toimia myös oppimisen esteenä.

Arjen historiakulttuurin lisäksi katse on käännettävä opettajien historiakäsityksiin ja laajemmin koulun toimintakulttuuriin. On nimittäin melko lohduton ajatus, ettei peruskoulun historian opetuksella olisi minkäänlaista vaikutusta nuorten ajatteluun. Todennäköisempää onkin, ettei opiskelijoiden historiakäsityksiä ole riittävästi haastettu edes koulunpenkillä. Koulun toimintakulttuuri on perinteisesti rakentunut opettajan auktoriteettiasemaan ja oppilaiden rooliin lähinnä sisältötiedon vastaanottajina. Kun oppilaan tehtävä tyypistyy opettajan välittämän informaation ulkoa opeteluun, historiakin näyttyy herkästi faktaluetelona ja tulkinnallisuus taidoista puhumattakaan häviää taka-alalle.

Vaikka tämä asetelma on murtumassa, muutos on ollut hidasta. On täysin mahdollista, että KULTSI-kurssin opiskelijat ovat tottuneet aiemmissa opinnoissaan passiivisesti vastaanottamaan tietosisältöjä ja pänttäämään koetilanteita varten. Tällöin kontrasti uuteen vastuunottoa vaativaan ja ajattelutaitojen kehittämiseen tähtäävään oppimistapaan on voinut tulla yllätyksenä. Opiskelijoiden käyttäytymisessä olikin viitteitä eräänlaisesta kulttuurisokista: vastuuta epäonnistumisista sälytettiin muiden opiskelijoiden harteille, jotkut tiimeistä olivat konfliktierkkiä ja turhautuminen kurssitehtäviin ja erityisesti niiden määrään oli tyypillistä. Myös kurssin neljällä opettajalla oli vaikeuksia löytää paikkansa opiskelijoiden omatoimisen opiskelun ohjaajina, ja erityisesti ohjaavan palautteenannon rooli oli liian vähäinen.

Koulun toimintakulttuurin lisäksi koulun rakenteilla on osansa historiakäsityksen muovautumisessa. Rakenteet määrittävät paljon sitä, millaista pedagogiikkaa voidaan toteuttaa ja myös sitä millaiseksi kuva opittavasta aineksestä muodostuu. Muun muassa ylioppilaskokeen kysymystyytit, oppikirjojen asema opetuksessa sekä tarkkoja oppiainerajoja noudattava tuntijako vaikuttavat koulun ja oppilaiden historiakäsityksiin. Rakenteissa olevat esteet heijastuvat suoraan yksittäisiin oppiaineisiin.

KULTSI-kurssilla rakenteiden tuottamien rajoitteiden ja oppimistavoitteiden välinen jännite oli selvästi nähtävillä. Kurssin ongelmaksi eivät siis jääneet opetussuunnitelmasta poikkeavat historiakäsitykset ja vaikeudet sopeutua

uuteen oppimiskulttuuriin, vaan keskeiseksi nousi perinteisen lukiomallin sisällä operoiminen. Opettajat eivät päässeet toteuttamaan tiimiopetusta oppitunneilla, sillä heillä oli myös muita lukiokursseja hoidettavanaan, ja kullekin opettajalle oli resursoitu vain kuusi viikotuntia. Kurssisuunnitelmaa normitti lukion tuntijako, sillä arvosanat tuli antaa jokaisesta integroidusta kurssista erikseen. Seurauksena tästä opettajat teettivät arviointia helpottaakseen suurempien kurssitöiden ohella ylimääräisiä, oman oppiaineensa tehtäviä. Lopputuloksena oli täyteen ahdettu kurssiaikataulu. Tämä taas oli ristiriidassa kurssin pedagogisten lähtökohtien kanssa, sillä tutkiva oppiminen ja asioiden syvällinen ymmärtäminen vaativat pitkäjänteistä ja kurinalaista työskentelyä, toisin sanoen aikaa ja tilaa myös kurssisuunnitelmaan.

Tutkivalla oppimisella, ilmiöpohjaisuudella ja yhteisöllisellä oppimisella on paljon tarjottavaa historian opiskelulle. KULTSI-kurssilla opiskelijat

esimerkiksi pohtivat yhdessä käsitteiden merkityksiä ja opettivat samalla toisiaan. Jos rakenteet eivät kuitenkaan mahdollista muutosta, tutkivasta oppimisesta tulee herkästi vain vanhan kulttuurin uudelleenjärjestelyä eivätkä ajattelu ja käytänteet muutu aidosti. Tutkiva oppiminen ja ilmiölähtöisyys eivät voikaan olla päälle liimatuja asioita joita toteutetaan satunnaisesti ”perinteisen” järjestelmän rinnalla. Tällöin vaarana on, että suorittavaan, ulkoa opetteluun nojaavaan opiskeluun tottuneilla nuorilla ei ole mahdollisuuksia päästä sisälle uudenlaiseen oppimiskulttuuriin vaaditulla nopeudella. Jos uutta koulu-kulttuuria toteutettaisiin järjestelmällisesti ja kannustavasti heti alaluokilta lähtien ja opetus-suunnitelmassa mainitut menetelmät ja tavoitteet tuotaisiin osaksi koulun arkea, kouluopetuksella olisi mahdollisuus haastaa ympäröivän historiakulttuurin tuottamaa historiakäsitystä ja ohjata opiskelijat pohtimaan historian tiedonluonnetta ja -muodostusta.